

Funkcjonowanie elektronicznych biur podawczych w wybranych krajach

r.pr. Anna Materla¹

Celem opracowania jest opisanie rozwiązań przyjętych w wybranych państwach europejskich (Niemcy, Włochy i Francja) na potrzeby stworzenia elektronicznego biura podawczego w postępowaniu cywilnym. Mimo że w opisywanych krajach istniały już podstawy prawne dotyczące elektronicznych dokumentów, podpisów elektronicznych oraz ewentualnie korzystania ze środków elektronicznych, sądy nie były przystosowane do odbierania pism wnoszonych drogą elektroniczną, a uczestnicy postępowania cywilnego byli niepewni co do stosowania tego kanału dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Dla prawidłowego funkcjonowania elektronicznego biura podawczego niezbędne jest zaprojektowanie i wdrożenie systemu teleinformatycznego, ale systemy istniejące w opisywanych krajach działały regionalnie lub nie były dostępne w każdym sądzie. W celu rozwiązania tego problemu Niemcy, Włochy i Francja zdecydowały się na wprowadzenie zmian w zakresie funkcjonujących w tych państwach systemów informatycznych, służących do wnoszenia pism do sądu, oraz na nałożenie na podmioty profesjonalne obowiązku korzystania z tego systemu. W artykule przedstawiono zmiany w przepisach w zakresie elektronicznej komunikacji z sądami w opisywanych krajach. Ponadto artykuł prezentuje zasady wnoszenia pism do sądu drogą elektroniczną przyjęte w tych państwach, które mogą następnie stanowić wskazówki dla pozostałych ustawodawstw w zakresie tworzenia i implementacji systemów informatycznych obsługujących proces wnoszenia dokumentów elektronicznych do sądów.

Uwagi wstępne

Poza granicami Polski nie stosuje się pojęcia elektronicznego biura podawczego, ale w poszczególnych jurysdykcjach pomysł uruchomienia możliwości składania i doręczania pism drogą elektroniczną istniał od wielu lat. W różnych państwach na świecie odmiennie to regulowano oraz implementowano. Często pomimo prawnej możliwości składania pism drogą elektroniczną brakowało systemu, który byłby powszechnie dostępny i należycie obsługiwałby dokumenty wniesione w ten sposób. W konsekwencji faktyczne wykorzystanie przepisów przewidujących skorzystanie z drogi elektronicznej przy wnoszeniu pism w postępowaniu cywilnym było znikome.

Mając powyższe na uwadze, od kilku lat można zaobserwować zmiany w zakresie przepisów dotyczących elektronicznego składania pism w postępowaniu cywilnym. Coraz więcej państw decyduje się na wprowadzenie systemu informatycznego, który umożliwia składanie i doręczanie dokumentów w postępowaniu cywilnym drogą elektroniczną. Niektóre z krajów postanawiają nałożyć na określone podmioty (przede wszystkim podmioty profesjonalne) obowiązek korzystania z tych systemów.

Wnoszenie pism drogą elektroniczną w Niemczech

W Niemczech nie funkcjonuje pojęcie elektronicznego biura podawczego, raczej korzysta się z wyrażenia „elektroniczny obrót prawny”, który jest utożsamiany z bezpieczną

i prawnie skuteczną wymianą elektronicznych dokumentów między obywatelami, urzędami i sądami. Niemcy są przykładem państwa, w którym prawna możliwość składania pism procesowych drogą elektroniczną prawnie istnieje już od wielu lat. Niemiecki ustawodawca na podstawie ustawy o dostosowaniu przepisów o formie pisemnej w prawie prywatnym i innych przepisach do nowoczesnego obrotu prawnego z 13.7.2001 r.² oraz ustawy o reformie postępowania w zakresie doręczeń z 25.6.2001 r.³ przyjął regulacje ramowe w celu dopuszczalności zastąpienia formy pisemnej elektroniczną. Przepisy, które zostały przyjęte na podstawie tych ustaw, ustanowiły podstawy prawne zarówno do wnoszenia pism drogą elektroniczną do sądu, jak i dla elektronicznych doręczeń dokonywanych przez sąd. Zmieniono m.in. § 126 ust. 3 niemieckiego kodeksu cywilnego⁴ w ten sposób, że ustawowa forma pisemna może zostać zastąpiona formą elektroniczną. W takim przypadku wystawca dokumentu elektronicznego musi opatrzyć go podpisem elektronicznym w rozumieniu niemieckiej ustawy o podpisach elektronicznych⁵. Następnie ustawą o stosowaniu elektronicznych form komunikacji

¹ Autorka jest radcą prawnym i doktorantką w Centrum Badań Problemów Prawnych i Ekonomicznych Komunikacji Elektronicznej, działającym na Wydziale Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego.

² Gesetz zur Anpassung der Formvorschriften des Privatrechts und anderer Vorschriften an den modernen Rechtsgeschäftsverkehr vom 13. Juli 2001, BGBl. I, s. 1542.

³ Gesetz zur Reform des Verfahrens bei Zustellungen vom 25. Juni 2001, BGBl. I, s. 1206.

⁴ Bürgerliches Gesetzbuch, BGBl. I, s. 1190, dalej jako: BGB.

⁵ § 126a ust. 1, BGB.

z 22.3.2005 r.⁶ znowelizowano m.in. reguły dotyczące wnoszenia pism procesowych oraz dopuszczono możliwość prowadzenia elektronicznych akt.

Na podstawie wyżej wymienionych przepisów ustanowiono również możliwość elektronicznych doręczeń. W poszczególnych procedurach dopuszczono elektroniczne doręczenia dokumentów elektronicznych m.in. urzędowi, osobom prawnym, adwokatowi, doradcom podatkowym i notariuszom⁷. W przypadku takiego sposobu doręczenia potwierdzenie odbioru jest odsyłane jako elektroniczny dokument, który został opatrzone podpisem elektronicznym.

Przepisy o formie elektronicznej i elektronicznych doręczeniach stanowią podstawę prawną dla funkcjonowania elektronicznej skrzynki sądów i administracji⁸, czyli specjalnego oprogramowania, które umożliwia wnoszenie pism i dokumentów drogą elektroniczną. Z tej możliwości mogą obecnie skorzystać zarówno osoby fizyczne, osoby prawne i ich przedstawiciele, jak i adwokaci. Podstawą funkcjonowania EGVP jest § 130a ZPO. Zgodnie z tym przepisem pisma i ich załączniki, opinie, oświadczenia stron lub osób trzecich mogą zostać zapisane jako dokument elektroniczny oraz wniesione do sądu, jeśli taki dokument nadaje się do odtworzenia przez sąd. Takie dokumenty powinny zostać podpisane kwalifikowanym podpisem elektronicznym⁹. EGVP umożliwia identyfikację nadawcy oraz założenie konta w tym systemie, a także komunikację z wieloma sądami, bez potrzeby każdorazowego ponawiania procesu tworzenia konta dla poszczególnych instytucji. Skorzystanie z EGVP nie wiąże się z dodatkowymi kosztami dla użytkownika, ale obecnie nie jest możliwe w każdym sądzie, co znacznie ogranicza możliwość wnoszenia pism w ten sposób¹⁰.

W związku z tym, mimo istnienia w Niemczech od ponad 10 lat podstaw prawnych do wnoszenia pism procesowych drogą elektroniczną, z tej formy komunikacji z sądami korzystano jednak w znikomym zakresie, a forma papierowa jest nadal dominująca¹¹. Jako przyczyny niewielkiego zainteresowania tymi systemami wskazuje się brak zaufania do elektronicznej komunikacji oraz wymóg posiadania kwalifikowanego podpisu elektronicznego¹². Ponadto, jak już wspomniano, korzystanie z EGVP nie jest powszechnie możliwe, ale jedynie w niektórych sądach. Z tych powodów obecnie obserwuje się proces dalszego rozwoju elektronicznego biura podawczego w Niemczech, a mianowicie wprowadzenie obowiązku posługiwania się tą formą komunikacji z sądami przez adwokatów za pośrednictwem specjalnej skrzynki elektronicznej (beA)¹³.

W 2013 r. przyjęto ustawę o wspieraniu elektronicznego obrotu prawnego z sądami z 10.10.2013 r.¹⁴ W związku z tym, że ustawa przewiduje rewolucyjne zmiany, jej wejście w życie podzielono na kilka etapów¹⁵. Celem tej ustawy jest wprowadzenie dla adwokatów oraz innych osób uprawnio-

nych do reprezentacji, a także urzędów obowiązku korzystania z drogi elektronicznej przy porozumiewaniu się z sądem. Oznacza to, że od 1.1.2022 r. droga elektroniczna ma stać się obowiązkową i jedyną drogą komunikacji między adwokatami i innymi podmiotami profesjonalnymi oraz wymiarem sprawiedliwości. Podmioty te nie będą miały możliwości dalszego korzystania z systemu EGVP. Droga elektroniczna stanie się pierwotnym sposobem wnoszenia pism i dokumentów do sądów. Jeżeli przesłanie dokumentu elektronicznie będzie niemożliwe z powodów technicznych, wyjątkowo można wnieść pismo na zasadach ogólnych. Należy jednak, z chwilą skorzystania z drogi zastępczej (czyli pisemnej) lub niezwłocznie po tym, uprawdopodobnić przyczyny, z powodu których przesłanie pisma elektronicznie nie było możliwe¹⁶. Od zasady wnoszenia pism drogą elektroniczną zostały przewidziane wyjątki, tj. sprawy karne, sprawy egzekucyjne (poza zajęciem wierzytelności do 5000 euro) i sprawy dotyczące zgodności przepisów z konstytucją¹⁷.

Osoby fizyczne niebędące adwokatami nie mają obowiązku korzystania z drogi elektronicznej. Nie mogą skorzystać bezpośrednio z beA, ale pozostają im pozostałe dostępne kanały komunikacji elektronicznej z sądem, tj. obecnie konto „De-Mail”¹⁸ oraz EGVP.

Celem systemu beA jest przede wszystkim zapewnienie prywatności, tj. poufności oraz autentyczności, przy odbieraniu i wysyłaniu dokumentów między adwokatami i sądami. System beA ma pełnić funkcję szczególnego rodzaju skrzynki nadawczo-podawczej, w którą zostanie wyposażony każdy adwokat, ale nie służy do przechowywania maili ani nie zastępuje oprogramowania kancelaryj-

⁶ Gesetz über die Verwendung elektronischer Kommunikationsformen in der Justiz vom 22. März 2005, BGBl. I, s. 837.

⁷ Przykładowo § 174 ust. 3 niemieckiego kodeksu postępowania cywilnego, Zivilprozessordnung, BGBl. 2007 I, s. 1781, dalej: ZPO.

⁸ Elektronisches Gerichts- und Verwaltungspostfach, dalej jako: EGVP.

⁹ M. Müller, Die Digitalisierung der Justiz in Deutschland, Hamburg 2015, s. 130 i n.

¹⁰ A. Kulow, Elektronische Signatur und das besondere elektronische Anwaltspostfach: FördEIRV update 2016, Kommunikation&Recht 2015, Nr 9, s. 540.

¹¹ Por. uzasadnienie projektu ustawy o wspieraniu elektronicznego obrotu prawnego z sądami (Gesetz zur Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs mit den Gerichten), druk Nr 818/12, ID: 17-50035, źródło: <http://diptb.bundestag.de/extrakt/ba/WP17/500/50035.html> (dostęp z 14.2.2017 r.).

¹² A. Kulow, Elektronische Signatur..., s. 540.

¹³ Besonderes elektronisches Anwaltspostfach (beA), dalej jako: beA.

¹⁴ Gesetz zur Förderung des elektronischen Rechtsverkehrs mit den Gerichten vom 10. Oktober 2013, BGBl. I, s. 3786.

¹⁵ A. Kulow, Elektronische Signatur..., s. 537.

¹⁶ Projektowany art. 130d ZPO. Na podstawie art. 1 ust. 4 ustawy o wspieraniu elektronicznego obrotu prawnego z sądami.

¹⁷ A. Kulow, Elektronische Signatur..., s. 537.

¹⁸ Jest to środek komunikacji dopuszczony na podstawie ustawy o De-Mail z 28.4.2008 r., BGBl. I, s. 666. Rozwiązanie zostało wprowadzone, aby zapewnić pewny, godny zaufania środek komunikacji w Internecie. Por. M. Müller, Die Digitalisierung der Justiz..., s. 100 i n.

nego¹⁹. Ma on także stanowić środek komunikacji między adwokatami, sądami i urzędami, nie podmiotami trzecimi. Niemiecki ustawodawca zdecydował się na wykorzystanie podpisu elektronicznego jako formy identyfikacji, mimo że w literaturze niemieckiej podkreśla się, że podpis elektroniczny nie cieszy się dużą popularnością²⁰. Aby zapewnić odpowiednią identyfikację uczestników systemu beA, każdy adwokat zostanie wyposażony w specjalny numer SAFE-ID. Informacje o adwokatach dopuszczonych do wykonywania zawodu będą przekazywane przez poszczególne izby, za co ponoszą one odpowiedzialność. Zgodnie z założeniami beA przy tworzeniu opisywanego systemu teleinformatycznego będą uczestniczyły zarówno sądy, jak i izby reprezentujące adwokatów. Szczegóły funkcjonowania beA na razie nie są jednak znane, gdyż brakuje w tym zakresie rozporządzenia wykonawczego²¹.

Na gruncie znowelizowanego ZPO beA została zakwalifikowana jako „bezpieczny środek przekazywania” do dokumentów elektronicznych w rozumieniu § 130a ust. 4 nr 2 ZPO. Dotychczas posługiwanie się elektronicznymi dokumentami w Niemczech było dopuszczalne, ale uzależnione od tego, czy sąd był przystosowany do przetwarzania takich dokumentów²². Nowelizacja wprowadza możliwość posługiwania się elektronicznym dokumentem, jeśli został opatrzony kwalifikowanym podpisem elektronicznym lub został podpisany przez osobę odpowiedzialną oraz wniesiony za pomocą bezpiecznego środka przekazywania²³. Ustawa przewiduje cztery takie bezpieczne kanały. Są to konto „De-Mail”, EGVP, beA oraz inne sposoby przekazu, przyjęte na poziomie Federacji i ustanowione w drodze rozporządzenia. Ustawodawca zostawił więc w tym zakresie furtkę dla ewentualnych przyszłych rozwiązań, które obecnie jeszcze nie funkcjonują. Osoba, która nie jest adwokatem ani podmiotem profesjonalnym i która składa dokument do sądu drogą elektroniczną, może więc wybrać jedną z dostępnych możliwości.

W znowelizowanym niemieckim kodeksie postępowania cywilnego przewidziano również, co dzieje w sytuacji, gdy dokument złożony drogą elektroniczną nie może zostać odtworzony przez sąd. Niezwłocznie powiadamia się o tym nadawcę, wskazując na brak skuteczności wniesienia dokumentu oraz obowiązujące wymagania techniczne. Dokument uznaje się za wniesiony z chwilą pierwotnego wniesienia, jeśli nadawca niezwłocznie dostarczy go do sądu w odpowiedniej formie oraz uprawdopodobni, że wniesiony dokument jest zgodny co do treści z dokumentem pierwotnie złożonym do sądu²⁴.

Niemiecki ustawodawca, opierając się na doświadczeniach mało popularnego wykorzystywania środków elektronicznych w postępowaniu cywilnym, zdecydował się wprowadzić obowiązek korzystania z drogi elektronicznej dla adwokatów i innych podmiotów profesjonalnych.

W tym celu jest tworzony dodatkowy kanał komunikacji między adwokatami i sądem – beA, przygotowywany w porozumieniu z samorządem zawodowym adwokatów w Niemczech. Na aprobatę zasługuje fakt, że w Niemczech propaguje się wykorzystanie środków komunikacji elektronicznej w postępowaniu cywilnym przez wprowadzenie różnych form identyfikacji uczestników postępowania cywilnego, zainteresowanych wnoszeniem pism drogą elektroniczną. Z drugiej strony można mieć wątpliwości, czy jest potrzebne aż tyle różnych kanałów do komunikacji uczestników postępowania z sądami. Weryfikacja tego założenia będzie możliwa jednak dopiero w praktyce.

Wnoszenie pism drogą elektroniczną we Włoszech

Idea informatyzacji postępowania cywilnego we Włoszech funkcjonuje pod nazwą *Processo Civile Telematico*, czyli w tłumaczeniu „proces cywilny online”. Nazwa odzwierciedla zakres działań podejmowanych w celu wprowadzenia środków komunikacji elektronicznej do tego postępowania, ponieważ od początków informatyzacji włoskiego postępowania cywilnego starano się implementować rozwiązania dla całego przebiegu procesu²⁵. Stosowanie środków komunikacji elektronicznej w procesie cywilnym ma stanowić remedium na problem zbyt długiego rozstrzygania spraw sądowych we Włoszech²⁶.

Podstawy prawne wprowadzenia rozwiązań elektronicznych były budowane we Włoszech od wielu lat. Mimo iż prawnie dopuszczono stosowanie elektronicznych dokumentów, elektronicznych akt oraz wymianę tych dokumentów drogą elektroniczną, nie korzystano z tych rozwiązań w wystarczającym zakresie. Już w latach 90. wprowadzono we Włoszech obowiązek sporządzania kopii elektronicznego systemu śledzenia i zarządzania sprawami sądowymi. Nie zmieniło to jednak podejścia do sporządzania akt sądowych,

¹⁹ A. Kulow, *Elektronische Signatur...*, s. 540.

²⁰ *Ibidem*, s. 537.

²¹ *Ibidem*.

²² § 130 a ust. 1 ZPO w obecnym brzmieniu.

²³ § 130 a ust. 3 ZPO po nowelizacji.

²⁴ § 130 a ust. 6 ZPO po nowelizacji.

²⁵ Przykładem takiego projektu jest system, który rozwijano we Włoszech w latach 2000–2005 w siedmiu włoskich sądach. Już wtedy system *Processo Civile Telematico* (ang. *Trial On-Line*, dalej jako: TOL) obejmował funkcjonalności digitalizacji i elektronicznego wnoszenia dokumentów w postępowaniu cywilnym, wymianę informacji związanych z postępowaniem, zarządzanie aktami sprawy, elektroniczne powiadomienia i komunikację z sądem, dokonywanie płatności. W praktyce taki system nie zyskał popularności. Ostatecznie jednak system TOL, obecnie działający we Włoszech, dysponuje mniejszą liczbą funkcjonalności. G. Lupo, J. Bailey, *Designing and Implementing e-Justice Systems: Some Lessons Learned from EU and Canadian Examples*, *Laws* 2014, s. 358.

²⁶ R. Caponi, *The Performance of the Italian Civil Justice System: An Empirical Assessment*, *The Italian Law Journal* 2016, tom 2, Nr 01.

nadal część z nich była drukowana lub prowadzona w postaci papierowej²⁷. W tym czasie do włoskiego systemu prawnego wprowadzono również koncepcję elektronicznego dokumentu oraz podpisu elektronicznego²⁸, co teoretycznie umożliwiło wymianę elektronicznych dokumentów. Nadal brakowało jednak technicznych rozwiązań, które pozwalałyby na faktyczne zastosowanie tych przepisów, a które wprowadzono dopiero później. Przepisy dotyczące stosowania środków komunikacji elektronicznej we Włoszech były jeszcze kilkukrotnie zmieniane, co spowodowało, że regulacje prawne dotyczące składania i doręczania dokumentów drogą elektroniczną są bardzo kompleksowe²⁹.

We Włoszech, po kilku próbach pilotażowych i regionalnych projektów, zdecydowano się na wprowadzenie powszechnego obowiązku posługiwania się drogą elektroniczną przy wnoszeniu pism do sądów. W literaturze wskazywano, że regionalne rozwiązania, umożliwiające wnoszenie pism procesowych drogą elektroniczną, ale niedostępne w niektórych częściach kraju, stanowią naruszenie prawa dostępu do sądu³⁰. Wprowadzenie obowiązku składania pism procesowych elektronicznie następowało jednak stopniowo i uwzględniało poszczególne instancje sądów. W zakresie komunikacji sądów z pełnomocnikami i stronami obowiązek posługiwania się drogą elektroniczną wprowadzono od lutego 2013 r. dla sądów I i II instancji oraz od lutego 2016 r. dla SN. Składanie pism procesowych w nowych sprawach w sądach rejonowych obowiązkowo musi następować elektronicznie od czerwca 2014 r., a w sądach apelacyjnych od stycznia 2015 r.³¹ Obecnie droga elektroniczna jest w zasadzie pierwotną formą wnoszenia pism do sądów we Włoszech i dotyczy to zarówno prawników, osób prawnych, jak i fizycznych³².

Obecnie działający we Włoszech system TOL został zbudowany we współpracy Ministerstwa Sprawiedliwości i samorządów zawodowych adwokatów, działających w tym kraju. Za pośrednictwem systemu TOL jest udostępniany specjalny pulpit służący do przygotowania odpowiednich dokumentów, załączania zeskanowanych dokumentów, w tym potwierdzenia przelewu opłaty. TOL umożliwia także komunikację z sądem i między stronami³³. Wszystkie dokumenty przesyłane przez ten system muszą zostać opatrzone podpisem elektronicznym³⁴. Obecnie pisma oraz inne dokumenty elektroniczne są przesyłane do sądu za pośrednictwem certyfikowanej skrzynki e-mail³⁵.

Z systemu TOL korzysta we Włoszech ponad milion zewnętrznych użytkowników, w tym 250 000 prawników. W okresie od stycznia 2013 r. do maja 2016 r. odnotowano ponad 20 milionów elektronicznych czynności przeprowadzonych za pośrednictwem tego systemu, w tym każdego miesiąca użytkownicy zewnętrzni dokonują około 700 000 takich czynności³⁶.

Włochy w ciągu ostatnich 10 lat stały się jednym z wiodących krajów w zakresie informatyzacji postępowania cywilnego. Należy pozytywnie ocenić fakt, że aktualnie funkcjonujący system służący do wnoszenia dokumentów drogą elektroniczną bazuje na doświadczeniach wcześniejszych, regionalnych systemów, istniejących we Włoszech. Wprowadzenie bardzo szerokiego obowiązku posługiwania się komunikacją elektroniczną przy wnoszeniu i doręczaniu pism wydaje się dość drastycznym rozwiązaniem. Dane statystyczne dotyczące liczby prawników korzystających z systemu TOL oraz obsługiwanych czynności wskazują, że takie posunięcie włoskiego ustawodawcy zdecydowanie przyczyniło się do zwiększenia zakresu wykorzystania tego systemu.

Wnoszenie pism drogą elektroniczną we Francji

We Francji od wielu lat jest rozwijany system e-Barreau, który umożliwia wnoszenie oraz wymianę dokumentów elektronicznych między sądami a adwokatami³⁷. Podobnie jak w większości krajów najpierw przyjęto regulacje prawne dopuszczające złożenie pism procesowych drogą elektroniczną, a następnie przystąpiono od budowania odpowiedniego systemu informatycznego³⁸. Jak się okazało, najtrudniejsze było nie samo wdrożenie systemu informatycznego, ale stworzenie sieci podmiotów odpowiedzialnych za jego utrzymanie oraz zachęcenie użytkowników do korzystania z niego³⁹.

Zmiany we francuskim systemie prawnym pod kątem stosowania elektronicznej komunikacji wprowadziły ustawy

²⁷ D. Carnevali, A. Resca, The civil Trial On-Line (TOL): a true experience of e-justice in Italy, s. 10.

²⁸ Wspomniane przepisy przyjęto na podstawie dekretu Prezydenta Nr DPR 513/1997.

²⁹ D. Carnevali, A. Resca, The civil Trial On-Line..., s. 10–11.

³⁰ G. Lupo, J. Bailey, Designing and Implementing e-Justice Systems..., s. 361.

³¹ Informacja na stronie włoskiego Ministerstwa Sprawiedliwości, E-justice in Italy: the „On-Line Civil Trial, maj 2016 r., źródło: https://pst.giustizia.it/PST/resources/cms/documents/eJustice_in_Italy_rev_May_2016.pdf (dostęp z 14.2.2017 r.).

³² Od tej zasady minister sprawiedliwości może przewidzieć wyjątki dla poszczególnych postępowań. Por. art. 16bis ust. 5, Decreto-Legge 18 ottobre 2012, n. 179.

³³ G. Lupo, J. Bailey, Designing and Implementing e-Justice Systems..., s. 361.

³⁴ Ibidem, s. 359.

³⁵ Ibidem, s. 360.

³⁶ Informacja na stronie włoskiego Ministerstwa Sprawiedliwości, E-justice in Italy...

³⁷ System składa się z następujących systemów: RPVA (réseau privé virtuel avocat), zwanego też e-Barreau, funkcjonującego po stronie adwokatów i RPJV (réseau privé virtuel justice) po stronie sądów; dalej jako: e-Barreau.

³⁸ M. Velicogna, A. Errera, S. Derlange, e-Justice in France: the e-Barreau experience, Utrecht Law Review, 2011, t. 7, wyd. 1, s. 164.

³⁹ Ibidem, s. 165.

Nr 659/1996⁴⁰ oraz 230/2000⁴¹, które dopuściły korzystanie z podpisu elektronicznego, uregulowały skutki podpisywania dokumentów z wykorzystaniem tego podpisu oraz ich moc dowodową⁴². Wzorem dla implementacji e-Barreau był projekt e-Greffe, rozwijany od 2003 r. w sądzie I instancji w Paryżu, który umożliwiał dostęp do informacji o sprawie oraz pobieranie dokumentów elektronicznych (m.in. orzeczeń), a także komunikację z referendarzami za pośrednictwem wiadomości e-mail⁴³. Dostęp do tego systemu był ograniczony do niektórych, z założenia prostych, postępowań⁴⁴. Rozwijanie tego systemu nie korespondowało jednak ze zmianami w przepisach procedury cywilnej, więc część czynności wykonywanych za pośrednictwem tego systemu wymagało potwierdzenia w formie papierowej, co duplikowało liczbę wykonywanych czynności⁴⁵.

Od 2005 r. rozpoczęto prace nad projektem wspólnego dla całego kraju systemu, który umożliwił nie tylko uzyskiwanie informacji z sądu, lecz także dwustronną komunikację między sądami i profesjonalnymi pełnomocnikami. Nastąpiło to w ten sposób, że Ministerstwo Sprawiedliwości (jako podmiot reprezentujący sądy) oraz Krajowa Rada Adwokacka (*Conseil national des barreaux*) zobowiązały się dostosować istniejące systemy teleinformatyczne, tak aby możliwe było ich połączenie ze sobą, a także zapewnienie odpowiedniego poziomu bezpieczeństwa⁴⁶. Ministerstwo Sprawiedliwości zobowiązało się dostosować istniejący w sądach system zarządzania sprawami. Krajowa Rada Adwokacka miała obowiązek podłączyć ich prywatną sieć do systemu sądowego.

Takie zabiegi wymagały zmian w przepisach postępowania. Do francuskiego kodeksu postępowania cywilnego dodano tytuł XXI „komunikacja drogą elektroniczną”, obejmujący artykuły od 748-1 do 748-9⁴⁷. Przepisy te dopuszczają skorzystanie z drogi elektronicznej w postępowaniu cywilnym odnośnie do m.in. przesyłek, doręczeń i powiadomień o dokumentach w postępowaniu cywilnym, pism, opinii, zawiadomień, wezwań, raportów, protokołów⁴⁸. Adresat musi jednak wyraźnie zgodzić się na wykorzystanie środków elektronicznych, chyba że przepisy szczególne nakładają obowiązek korzystania z tego sposobu komunikacji⁴⁹. Sąd otrzymuje elektroniczne poświadczenie odbioru, wysyłane przez odbiorcę, z podaniem daty oraz – w stosownych przypadkach – również godziny⁵⁰. W przypadku skorzystania z komunikacji elektronicznej i przedłożenia do sądu dokumentu tą drogą, jeśli składany dokument został sporządzony w oryginale w formie papierowej, sędzia może żądać jego przedstawienia⁵¹. Wykorzystanie drogi elektronicznej nie pozbawia strony prawa do żądania doręczenia orzeczenia sądowego, opatrzonego klauzulą wykonalności⁵².

Francuski ustawodawca zdecydował również uregulować, co robić w sytuacji, gdy skorzystanie z drogi elektronicznej w ostatnim dniu terminu będzie niemożliwe z przyczyn niezależnych. W takim przypadku termin

zostaje przedłużony do następnego dnia roboczego⁵³. Co do zasady, wyżej opisane przepisy, stanowiące podstawę dla elektronicznej komunikacji, miały obowiązywać od 1.1.2009 r., ale zostały wprowadzone już w 2008 r. Oprócz opisanych regulacji, znajdujących się w CPC, Ministerstwo Sprawiedliwości i Krajowa Rada Adwokacka w związku z implementacją systemu przyjęły również wytyczne, które regulowały szczegółowe zasady wnoszenia pism do sądu drogą elektroniczną. Ponadto na potrzeby sądu kasacyjnego wprowadzono odrębny system informatyczny, z którego korzystanie jest jednak fakultatywne.

Wprowadzenie e-Barreau nie obyło się bez problemów. Niektórzy prawnicy bardzo niechętnie korzystali z tego systemu, w szczególności w związku z naliczanymi za korzystanie z niego opłatami⁵⁴. Ponadto system umożliwiał wymianę dokumentów, ale do 2011 r. nie można było w tym trybie wносить pism do sądu, ponieważ sądy nie miały możliwości weryfikowania podpisu elektronicznego⁵⁵.

We francuskim systemie prawnym można zauważyć tendencję wprowadzania obowiązkowej elektronicznej komunikacji z sądem, z tym że w procedurze cywilnej obowiązek ten został na razie ograniczony do sądów odwoławczych. Wnoszenie pism procesowych do tych sądów musi następować drogą elektroniczną. Jeśli jednak z przyczyn niezależnych skorzystanie z tej drogi będzie niemożliwe, pisma można wnieść w formie papierowej do sekretariatu sądu w liczbie egzemplarzy przeznaczonej dla każdego odbiorcy oraz dodatkowo dwóch odpisach. Komunikacja między pełnomocnikiem a sądem jest co do zasady prowadzona elektronicznie⁵⁶. Od 1.1.2017 r. wprowadzono również obowiązkowe wnoszenie drogą elektroniczną skarg do Rady Państwa (*le Conseil d'Etat*)

⁴⁰ Zob. loi n° 96-659 du 26 juillet 1996 de réglementation des télécommunications.

⁴¹ Zob. loi n° 2000-230 du 13 mars 2000 portant adaptation du droit de la preuve aux technologies de l'information et relative à la signature électronique.

⁴² M. Velicogna, A. Errera, S. Derlange, e-Justice in France..., s. 169.

⁴³ Ibidem, s. 170.

⁴⁴ Ibidem, s. 171.

⁴⁵ Ibidem, s. 172.

⁴⁶ Na mocy porozumień zawartych między Ministerstwem Sprawiedliwości i Krajową Radą Adwokacką z 4.5.2005 r., 28.9.2007 r. oraz 10.6.2010 r.

⁴⁷ Code de procédure civile, dalej jako: CPC. Zmiany wprowadzono m.in. dekretem Nr 2009-1524 z 9.12.2009 r. (décret n°2009-1524 du 9 décembre 2009, JORF n°0287).

⁴⁸ Art. 748-1 CPC.

⁴⁹ Art. 748-2 CPC.

⁵⁰ Art. 748-3 CPC.

⁵¹ Art. 748-4 CPC.

⁵² Art. 748-5 CPC.

⁵³ Art. 748-7 CPC.

⁵⁴ M. Velicogna, A. Errera, S. Derlange, e-Justice in France..., s. 175 i 180.

⁵⁵ Ibidem, s. 178.

⁵⁶ Art. 930-1 CPC wprowadzony dekretem Nr 2009-1524 z 9.12.2009 r. dotyczącym postępowania odwoławczego z obowiązkowym zastępstwem w sprawach cywilnych (décret n° 2009-1524 du 9 décembre 2009 relatif à la procédure d'appel avec représentation obligatoire en matière civile).

oraz sądów administracyjnych i odwoławczych sądów administracyjnych⁵⁷.

Na uwagę zasługuje fakt, że system e-Barreau jest dalej rozwijany. Producenci systemów informacji prawnej, np. LexisNexis oraz Wolters Kluwer, oferują oprogramowanie wspierające pracę prawników oraz jednocześnie odpowiednio skorelowane z systemem e-Barreau⁵⁸. System ten nie tylko jest dostępny przez stronę internetową, lecz także została udostępniona aplikacja mobilna⁵⁹.

System e-Barreau we Francji również czerpie ze wzorców wcześniej istniejącego rozwiązania regionalnego, ale stopniowo są dodawane nowe funkcjonalności. Jednocześnie obowiązek posługiwania się drogą elektroniczną przy wnoszeniu pism i dokumentów do sądów również rozszerza się na nowe postępowania. W przypadku tego systemu także można zauważyć, że został stworzony w ramach ścisłej współpracy z francuskim samorządem adwokatów.

Podsumowanie

W opisywanych państwach podstawy prawne wnoszenia dokumentów drogą elektroniczną istniały już wiele lat, jednak mimo to również w tych krajach raczej niechętnie korzystano z komunikacji elektronicznej w kontaktach z sądami. Spowodowało to w ostatnich latach wprowadzenie zmian w przepisach.

Na podstawie opisanych przykładów państw, w których uregulowano kwestie związane z wnoszeniem pism procesowych drogą elektroniczną, można zaobserwować tendencję do wprowadzania co najmniej częściowego obowiązku

posługiwania się tym sposobem komunikacji z sądem. Taki obowiązek jest nakładany na podmioty profesjonalne, tj. przede wszystkim adwokatów. W komunikacji elektronicznej z sądami najczęściej do weryfikacji podmiotów oraz podpisywania dokumentów przewidziano podpis elektroniczny. Eksperymentuje się jednak również z innymi metodami weryfikacji nadawców pism procesowych składanych elektronicznie (np. systemy De-Mail, EGVP w Niemczech).

Wprowadzenie obowiązku korzystania z drogi elektronicznej wymaga jednak odpowiednio rozwiniętego, sprawzonego oraz funkcjonującego już co najmniej kilka lat systemu teleinformatycznego. Dopiero poprawnie działający system w wersji podstawowej może stanowić bazę do wprowadzania do systemu dodatkowych funkcjonalności (np. rozwijanie aplikacji mobilnej, łączenie systemów służących do składania pism do sądu z programami do zarządzania sprawami/kancelarią). Wydaje się, że warunkiem koniecznym budowy takiego systemu jest ścisła współpraca przy jego tworzeniu przez reprezentantów ze strony sądów oraz odpowiednich zrzeszeń podmiotów profesjonalnych, tak aby jak najbardziej funkcjonalnie połączyć systemy ze sobą.

⁵⁷ Art. 3 dekretu Nr 2016-1481 z 2.11.2016 r. dotyczącego stosowania postępowań zdalnych przed Radą Państwa, sądami administracyjnymi i odwoławczymi sądami administracyjnymi (Décret n° 2016-1481 du 2 novembre 2016 relatif à l'utilisation des téléprocédures devant le Conseil d'Etat, les cours administratives d'appel et les tribunaux administratifs, JORF n°0257).

⁵⁸ M. Velicogna, A. Errera, S. Derlange, e-Justice in France..., s. 182.

⁵⁹ Zob. <https://itunes.apple.com/fr/app/e-barreau-mobile/id820-341024?l=fr&ls=1&mt=8> (dostęp z 14.2.2017 r.).

Słowa kluczowe: elektroniczne biuro podawcze, wnoszenie dokumentów drogą elektroniczną do sądu, systemy teleinformatyczne w sądownictwie, informatyzacja postępowania cywilnego, postępowanie cywilne.

Functioning of electronic incoming correspondence logs in chosen European countries

The aim of this paper is to present solutions that have been adopted in chosen European countries (Germany, Italy and France) in order to build an electronic incoming correspondence log in regard to civil proceedings. Despite the fact that basic provisions concerning electronic documents, electronic signatures and alternatively use of electronic means have been already implemented for many years, courts were not adjusted to the requirements of electronic incoming correspondence logs and also participants of the civil proceedings were reluctant to use this option, because they were unsure about this form of e-justice. For a proper functioning of an electronic incoming correspondence log, an IT system has to be designed and implemented, but the existing systems in described countries were only regional systems or could not be used in every court. In order to solve those problems, Germany, Italy and France decided to improve or rebuilt their electronic incoming correspondence logs and at least partly adopt an obligation to the professionals to use this system. This article presents amendments concerning the use of electronic communication with courts in the legal provisions in chosen countries. An outcome of the article may be some possible solutions for other jurisdictions on how to deal with various problems concerning implementation of an electronic incoming correspondence log.

Key words: electronic incoming correspondence log, electronic filing of documents to the court, IT systems in judiciary, e-justice in civil proceedings, civil proceedings.